

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Kapliczka w miejscowości Załuże / gmina Lubaczów /

WOJEWÓDZKI
URZĄD OCHRONY ZABYTEKÓW
z/s w Przemyśle
ZAOPINIOWANO

DNIA 8.02.2024

IRM-1, 5183, 2. 2024. 140

Podinspektor Wojewódzki
Konservator Zabytków

Beata Kot

Autor programu prac konserwatorskich i restauratorskich:
mgr Barbara Woch

Opaka 2023

ARTEMIS
Konservacja Dziej Sztuki
mgr Barbara Woch
Opaka 1A, 97-600 Lubaczów
NIP 7931270774, REGON 387839820
tel. 607803930

1. KARTA IDENTYFIKACYJNA

A. DANE PRZED KONSERWACJĄ

RODZAJ:

Kapliczka przydrożna, murowana

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA

Brak danych

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA/LOKALIZACJA:

Załuże

Przy posesji P. Sarzyńskich /.

Numer ewidencyjny działki : 287/2 / pas drogowy /

WŁAŚCICIEL:

Gmina Lubaczów

ul. Jasna 1

37-600 Lubaczów

NUMER INWENTARYZACYJNY:

Karta Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Lubaczów nr 198/1547

WYMIARY:

Kapliczka Załuże

Cokół

131 x 133 cm, wys. 105 cm

Nadstawa

127 x 142 cm, wys. 143 cm

Wys. całk. nadstawy 190 cm

Dach

Połąć : 97 cm

Szer. 127 cm

Wnęka szer. 65 cm, gł. 113 cm wys. 117 cm

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE:

Brak danych

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE:

Brak danych

B. DANE O KONSERWACJI

INWESTOR:

Gmina Lubaczów

ul. Jasna 1

37-600 Lubaczów

ZLECENIODAWCA:

Gmina Lubaczów

ul. Jasna 1

37-600 Lubaczów

2. OPIS, ANALIZA FORMY, FUNKCJI I TREŚCI

Kapliczka przydrożna wzniesiona na planie zbliżonym do kwadratu, murowana z cegły, tynkowana i malowana, kryta dachem dwuspadowym. Konstrukcja ustawiona na plincie, dwustopniowa, do wys. ok. 1m szersza. Podstawa ze zwieńczeniem w formie wylewu, na niej ustawiony główny korpus kapliczki z nadwieszonym od frontu tympanonem i wydatnym gzymsem oraz przyczółkiem o podobnej formie w części tylnej. Na bocznych ścianach kapliczki dwie prostokątne blendy.

W ścianie frontowej kapliczki, wnęka zwieńczona półkoliście, zamknięta metalową kratą / wtórna /. Krata zbudowana z metalowych, przecinających się kształtowników z aplikacjami w formie krzyża oraz kłosów zboża po lewej i winnym gronem po prawej. Krata z warstwą malarską w kolorze czarnym, aplikacje w kolorze złotym. We wnęce zdeponowany obraz Matki Boskiej Częstochowskiej oraz dekoracje ze sztucznych kwiatów.

Dach murowany z cegły, tworzącej jednocześnie okapy nad ścianami bocznymi oraz gzyms nad frontonem.

Nad kapliczką ustawiony dach z blachy falistej wsparty na czterech metalowych słupkach. Teren wokół kapliczki otoczony płotem / współczesny / zbudowanym z pionowych sztachet na betonowej podmurówce. Do kapliczki, od strony drogi prowadzą schody / współczesne / wykonane z betonowej kostki.

3. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE

Załuże, wieś położona w województwie podkarpackim, powiecie lubaczowskim, gminie Lubaczów / ok. 6 km od Lubaczowa /, położona wzdłuż rzeki Świdnicy, w zabudowie tzw. łańcuchówki z przysiółkami Mielniki, Moczary, Czarne, Smereczyna, Wygon, Podłęże i Centrum.

Pierwsze źródła mówiące o istnieniu wsi pochodzą z 1475 roku. Wieś przed 1482 rokiem była w posiadaniu Mikołaja Mnicha z Wiśniowa starosty bełskiego i lubaczowskiego. Z kolei jego spadkobiercy przekazali wieś na uposażenie proboszcza szpitala w Lubaczowie, natomiast z początkiem XVII wieku wieś weszła w skład dóbr biskupstwa przemyskiego obrządku łacińskiego. Biskup Aleksander Antoni Fredro między rokiem 1724 a 1734 przekazał wieś do dochodów seminarium duchownego przemyskiego.

Na terenie wsi istniał folwark z niewielkim dworkiem z altanką oraz zabudowaniami gospodarczymi i ogrodami, dwie karczmy oraz młyn.

Wieś ucierpiała w trakcie najazdu szwedzkiego w XVII wieku, kiedy to mieszkańcy zginęli z rąk wroga i według podań zostali pochowani we wspólnej mogile na której w XIX w. wzniesiono kapliczkę, zachowaną do dnia dzisiejszego.

Struktura ludnościowa w końcu XIX wieku zawarta w „Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowińskich”, przedstawia się następująco: 635 gr.-kat., 374 rzym.-kat., 43 izrael., 4 innych wyznań..”.

Wieś ucierpiała w czasie I i II wojny światowej, min. W czerwcu 1941 roku zginęło z rąk hitlerowców 27 mieszkańców przysiółka Czarne.

W XVII istniały już w Załużu struktury kościoła wschodniego i zapewne drewniana cerkiew, która w 1700 roku zastąpiona została nową, drewnianą o konstrukcji zrębowej. Cerkiew trójdzielna, złożona z babińca, nawy oraz zamkniętego prostokątnie prezbiterium. Dach nad nawą i prezbiterium namiotowy, zwieńczony czworoboczną wieżyczką nad nawą i ośmioboczną nad prezbiterium. Nad babińcem nadbudowana ośmioboczna dzwonnica. Dachy pokryte blacha i zwieńczone kutymi krzyżami.

Cerkiew po II wojnie światowej przejęta przez kościół rzymskokatolicki, spłonęła 28 maja 1984 roku i została zastąpiona wzniesionym w pobliżu murowanym kościołem.

Historia obiektu

Wiek XVII zaznaczył się na tym terenie, niespokojnym czasem wojen szwedzkich, które to wojska m.in. przemieszczały się na kierunku między Jarosławiem a Narolem, siejąc postrach i spustoszenie na trasie przemarszu. Wojska szwedzkie zaatakowały również mieszkańców Załuża, ponosząc

znaczne straty. Polegli w walkach pochowani zostali we wspólnej mogile w zachodnim krańcu miejscowości. Na mogile, w wieku XIX ustawiono kapliczkę, która pozostaje w tym miejscu do dnia dzisiejszego.

4. TECHNIKA WYKONANIA

Kapliczka zbudowana z cegły, na ceglanym fundamencie, tynkowana. Dach wykonany z cegły, tynkowany.

5. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan zachowania zły, wynikający z wielu czynników, w tym naturalnego starzenia się materiałów, wieloletniej ekspozycji zewnętrznej oraz narażeniem na zmienne warunki atmosferyczne jak również nieprawidłowych prac renowacyjnych.

Kapliczka przechylona ku przodowi, co jest zapewne wynikiem braku stabilnego fundamentu jak również położeniem na niestabilnej skarpie.

Ściany kapliczki z osypującymi się warstwami malarskimi. Tynk w wielu miejscach wtórny, betonowy, co powoduje utrzymywanie się zawilgocenia ceglanego muru posadowionego na fundamencie bez izolacji poziomej.

Ceglany dach przykryty wtórną zaprawą betonową, częściowo spękaną, odspojoną. Całość konstrukcji wymaga pilnych prac konserwatorskich, które pozwolą ustabilizować konstrukcję, zatrzymać proces degradacji murów oraz przywrócić pierwotną estetykę.

6. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI

Celem planowanych prac konserwatorskich jest zabezpieczenie przed procesami destrukcyjnym oraz przywrócenie pierwotnej wartości technicznej i estetycznej obiektu.

Prace konserwatorskie polegać będzie przede wszystkim na pionizacji obiektu poprzez wykonanie wzmocnienia fundamentów w zakresie koniecznym oraz ich izolacji poziomej, co w znacznym stopniu zapobiegnie podciąganiu kapilarnemu a w efekcie zapobiegnie zawilgoceniu murów. Z kolei pracom konserwatorskim poddane zostaną ściany. Usunięty zostanie betonowy tynk oraz osypujące się zaprawy, ściany osuszone. Pracom konserwatorskim poddany zostanie ceglany mur poprzez uzupełnienie ubytków w obrębie cegły jak również zapraw.

Po zakończeniu prac konserwatorskich muru, naniesiony zostanie tradycyjny tynk wapienno-cementowy.

Analogiczne prace zostaną wykonane w obrębie ceglanego dachu, z którego usunięta zostanie wtórna betonowa zaprawa oraz przeprowadzone prace konserwatorskie analogiczne jak do całości konstrukcji.

W celu zabezpieczenia murów przed opadami atmosferycznymi, proponuje się wykonanie nowego poszycia dachowego z zastosowaniem dachówki karpiówki. Analogiczne, historyczne poszycia dachowe zastosowane są w kapliczkach w Lubaczowie / przy Muzeum / jak również w Baszni Dolnej.

W celu uczynienia wzgórza oraz przywrócenia pierwotnej ekspozycji kapliczki, proponuje się uporządkowanie otoczenia poprzez usunięcie elementów aranżacji / metalowy daszek, drewniany płot, kamienne krawędzie etc. /. Ostateczny wygląd otoczenia należy ustalić w porozumieniu z przedstawicielami WUOZ oraz przedstawicielami Gminy Lubaczów.

7. PROGRAM PRAC

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej

Wykonanie dokumentacji fotograficznej obiektów przed rozpoczęciem prac konserwatorskich.

2. Prace przygotowawcze

Prace konserwatorskie należy rozpocząć od demontażu metalowego daszka nad kapliczką, co umożliwi dostęp do wszystkich elementów konstrukcji i pozwoli na prawidłowe przeprowadzenie prac konserwatorskich. Z kolei należy zdemontować metalową kratę zamykającą niszę oraz usunąć ruchome wyposażenie na czas prac konserwatorskich.

3. Prace konserwatorskie przy fundamentach

W ramach powyższych prac należy usunąć grunt wokół kapliczki oraz odkryć fundamenty, co pozwoli na ostateczną ocenę ich stanu zachowania. Z kolei wykonać betonowe podbicie fundamentowe / zgodnie ze sztuką budowlaną /, co ustabilizuje konstrukcję oraz pozwoli na pionizację kapliczki.

4. Prace konserwatorskie murów

Prace konserwatorskie należy rozpocząć od usunięcia osypujących się warstw malarskich oraz wtórnych tynków betonowych. Ceglany mur pozostawić do wyschnięcia. Z kolei usunąć osypujące się zaprawy oraz zdegradowane fragmenty cegieł. Całość oczyścić, przygotowując do prac rekonstrukcyjnych tynków.

Uszkodzone wątki muru zrekonstruować z zastosowaniem cegły o parametrach zbliżonych do pierwotnego. Wykorzystać cegłę rozbiórkową o wymiarach zbliżonych do cegły pierwotnej lub, w przypadku niedostępności, cegłę współczesną. Uzupełnić przestrzenie pomiędzy cegłami zaprawami

gotowymi firm wiodących w zakresie materiałów konserwatorskich lub przygotowanych np. bazie białego cementu portlandzkiego, wapna oraz piasku.

Na przygotowana powierzchnię nałożyć ręcznie tynk tradycyjny przygotowany na bazie np. wapna, piasku i białego cementu portlandzkiego.

5. Prace konserwatorskie przy dachu

Oczyścić wątek ceglany z wtórnych betonowych zapraw. Cegły oczyścić z elementów zdegradowanych i osypujących się. Zdegradowane fragmenty uzupełnić materiałem zbliżonym do pierwotnego / np. cegła rozbiórkowa /. Z kolei całość wątku ceglanego zabezpieczyć zaprawą analogiczną do całości konstrukcji.

6. Wykonanie poszycia dachowego

Proponuje się wykonanie nowego poszycia dachowego z zastosowaniem dachówki /np. z odzysku /. Konstrukcję drewnianą na której założona zostanie dachówka należy zamontować po obecnej linii dachu co pozwoli na zachowanie historycznej estetyki kapliczki.

7. Prace konserwatorskie kraty

Całość elementów stalowych oczyścić z warstw malarskich, z kolei nałożyć zabezpieczenie antykorozyjne z zawartością 96 % cynku / np. preparat Zinga /. Na powierzchnie nałożyć warstwę uszczelniającą np. farbę Lawigraf w kolorze grafitowym. Aplikacje z mosiądzu oczyścić z warstw malarskich oraz produktów korozji, nałożyć inhibitor korozji / benzotriazol /, całość zabezpieczyć bezbarwnym lakierem.

8. Wykonanie dokumentacji fotograficznej oraz konserwatorskiej.

Należy wykonać dokumentację fotograficzną przed rozpoczęciem prac, w trakcie ich trwania, jak również po zakończeniu prac konserwatorskich. Przygotować dokumentację konserwatorską.

Załuże, kapliczka przydrożna, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2023r.,
fot. B. Woch

Załuże, kapliczka przydrożna, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2023r.,
fot. B. Woch

Załuże, kapliczka przydrożna, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2023r.,
fot. B. Woch

Załuże, kapliczka przydrożna, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2023r.,
fot. B. Woch

Załuże, kapliczka przydrożna, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2023r.,
fot. B. Woch

Załuże, kapliczka przydrożna, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2023r.,
fot. B. Woch

Załuże, kapliczka przydrożna, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2023r.,
fot. B. Woch

Załuże, kapliczka przydrożna, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2023r.,
fot. B. Woch

Załuże, kapliczka przydrożna, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, 2023r.,
fot. B. Woch